63. MEKTUP

٦٣ - ﴿اَلْمَكْتُوبُ الثَّالِثُ وَالسِّتُّونَ : اِلَى الْمِيرْ مَنْصُورٍ فِي كَشْفِ سِرِّ الْاحَاطَةِ وَالْقُرْبِ وَالْمَعِيَّةِ الْكَائِنَةِ لِلّٰهِ تَعَالَى وَارْجَاعِ هٰذِهِ اِلَى مُجْمَلِ الْكِتَابِ الْكَرِيمِ وَمُشْكِلِهِ﴾

اِنَّ الْقُرْبَ وَالْمَعِيَّةَ وَالْاحَاطَةَ وَالسَّرَيَانَ وَالْوَصْلَ وَالْاِتِّصَالَ وَالتَّوْحِيدَ وَالْاِتِّحَادَ وَامْثَالَهَا فِي حَضْرَتِهِ سُبْحَانَهُ مِنْ قَبِيلِ الْمُشْكِلاَتِ وَالشَّطْحِيَّاتِ وَجَنَابُ قُدْسِهِ جَلَّ شَأْنُهُ مُنَزَّهٌ وَمُبَرَّأٌ مِنَ الْقُرْبِ وَالْمَعِيَّةِ وَالْوَصْلِ وَالْاِتِّصَالِ الَّتِي تَكُونُ مُدْرَكَةً بِفُهُومِنَا وَمُتَعَقَّلَةً بِعُقُولِنَا وَلٰكِنَّ الْقَدْرَ الَّذِى اطَّلَعْنَا عَلَيْهِ فِي آخِرِ الْاَمْرِ اَنَّ هٰذَا الْقُرْبَ وَغَيْرَهُ شَبِيهٌ بِالْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ الْحَاصِلَيْنِ بَيْنَ الْمِرْآةِ وَبَيْنَ الصُّورَةِ الْمُتَوَهَّمَةِ فِيهَا الَّذِى هُمَا مِنْ قَبِيلِ قُرْبِ الْمَوْجُودِ وَاتِّصَالِهِ بِالْمَوْهُومِ وَحَيْثُ اَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ مَوْجُودٌ حَقِيقِيٌّ وَالْعَالَمَ مَخْلُوقٌ فِي مَرْتَبَةِ الْحِسِّ وَالْوَهْمِ يَكُونُ الْقُرْبُ وَالْاِتِّصَالُ بَيْنَ الْوَاجِبِ وَالْمُمْكِنِ مِنْ قَبِيلِ قُرْبِ الْمَوْجُودِ وَاتِّصَالِهِ بِالْمَوْهُومِ وَلاَ يَعُودُ مِنْ هٰذَا الْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ اِلَى جَنَابِ قُدْسِهِ تَعَالَى مَحْذُورٌ اَصْلاً فَاِنَّ الْاَشْيَاءَ الْخَسِيسَةَ قَدْ تَنْعَكِسُ فِي الْمِرْآةِ وَيَحْصُلُ لِلْمِرْآةِ قُرْبٌ وَاحَاطَةٌ بِهَا وَلاَ يَتَطَرَّقُ اِلَى الْمِرْآةِ نَقْصٌ اَصْلاً وَلاَ تُرَى فِيهَا خِسَّةٌ قَطْعًا فَاِنَّهُ لاَ اسْمَ لِتِلْكَ الْاَشْيَاءِ فِي الْمَرْتَبَةِ الَّتِي فِيهَا الْمِرْآةُ وَلاَ رَسْمَ حَتَّى تُؤَثِّرَ فِيهَا صِفَاتُهَا غَايَةُ مَا فِي الْبَابِ اَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ لَمَّا خَلَقَ الْعَالَمَ فِي مَرْتَبَةِ الْحِسِّ وَالْوَهْمِ وَاَرَادَ اَنْ يُثْبِتَ هٰذِهِ الْمَرْتَبَةَ وَيُحْكِمَ اَجْرَى الْاَحْكَامَ وَالْآثَارَ الْمُتَرَتِّبَةَ عَلَى الْمَوْجُودِ عَلَى هٰذَا الْمَوْهُومِ وَلِهٰذَا اَثْبَتَ الْقُرْبَ وَالْاحَاطَةَ الْمَوْهُومَيْنِ كَالْقُرْبِ وَالْاحَاطَةِ الْمَوْجُودَيْنِ وَجَعَلَهُمَا مِنَ الْاَحْكَامِ الصَّادِقَةِ اَلاَ تَرَى اَنَّ رُؤْيَةَ الصُّورَةِ الْجَمِيلَةِ فِي الْخَارِجِ كَمَا اَنَّهَا مُسْتَلْزِمَةٌ لِلْاِلْتِذَاذِ وَحُصُولِ الْعَلاَقَةِ كَذٰلِكَ تِلْكَ الصُّورَةُ مُوجِبَةٌ لِلْاِلْتِذَاذِ وَالْعَلاَقَةِ حِينَ انْعِكَاسِهَا فِي الْمِرْآةِ وَحُصُولِ الثُّبُوتِ الْوَهْمِيِّ لَهَا فِيهَا مَعَ اَنَّ الصُّورَةَ الْاُولَى مَوْجُودَةٌ وَالثَّانِيَةَ مَوْهُومَةٌ وَفِي حُصُولِ الْاَثَرِ بَيْنَهُمَا شِرْكَةٌ وَلَمَّا حَصَلَتْ لِلْمَوْهُومِ بِكَرَمِ اللّٰهِ تَعَالَى شِرْكَةٌ مَعَ الْمَوْجُودِ فِي تَرَتُّبِ الْاَحْكَامِ وَتَرَتُّبِ الْآثَارُ عَلَى الْمَوْهُومِ تَرَتُّبَهَا عَلَى الْمَوْجُودِ انْبَعَثَتْ

فِي الْمَوْهُومِ الْمَحْرُومِ اَطْمَاعٌ وَرَجَايَا مِنَ الْمَوْجُودِ وَحَصَلَتْ لَهُ بِشَارَاتُ حُصُولِ دَوْلَةِ الْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ بِالْمَوْجُودِ ﴿شِعْرٌ﴾

هَنِيئًا لِاَرْبَابِ النَّعِيمِ نَعِيمُهَا ۞ وَلِلْعَاشِقِ الْمِسْكِينِ مَا يَتَجَرَّعُ

﴿ ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴾. يَنْبَغِي اَنْ يُعْلَمَ اَنَّ الْقُرْبَ وَالْاِتِّصَالَ كُلَّمَا تُصُوِّرَا وَتُعُقِّلَا بِغَيْرِ الْمَعْنَى الَّذِي ذُكِرَ لَا يَكُونَانِ مِنْ غَيْرِ تَشْبِيهٍ وَتَجْسِيمٍ اِلَّا اَنْ يُؤْمِنُوا بِهِمَا وَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِكَيْفِيَّتِهِمَا وَيُفَوِّضُوهُمَا اِلَى عِلْمِ اللّٰهِ تَعَالَى وَحَيْثُ لَحِقَ بِهٰذِهِ الْاَلْفَاظِ نَوْعُ بَيَانٍ سَاغَ اَنْ نُخْرِجَهَا مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ وَنُلْحِقَهَا بِالْمُجْمَلِ اَوِ الْمُشْكِلِ وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ اَعْلَمُ بِحَقِيقَةِ الْحَالِ.

TÜRKÇE ANLAMI

- **Mîr Mansûr'a yazılmıştır**
- **Allah Teâlâ için olan ihâtâ, kurb ve maiyet sırları; bunların mücmel ve müşkil âyetlere havale edilmesi**

Hak Sübhânehû ile ilgili olan kurb, maiyyet, ihâta, sereyân, vuslat, ittisâl, tevhîd ve ittihâd gibi benzer hâller O'nun hakkındaki müteşâbih ve şathiyyât kabilindendir. O, bizim anladığımız ve bildiğimiz anlamdaki kurb, maiyyet, vuslat, ittisal ve benzeri hâllerden berî ve uzaktır.

Ancak işin sonunda muttali olduğumuz kadarıyla söylersek, bu kurb ve diğer hâller, ayna ile aynanın içindeki varlığı mevhum olan sûret arasında gerçekleşen kurba ve ittisâle benzemektedir ki var olanın mevhum olana yakınlığı ve bitişmesi kabîlindendir.

Hak Sübhânehû hakîkî varlık olup âlem de his ve vehim mertebesinde yaratılmış olduğu için, vâcible mümkün arasındaki yakınlık ve bitişme, varolanın mevhum olana yakınlığı ve bitişmesi kabilindendir. Böyle bir yakınlıkta ve bitişmede Hak Sübhânehû'ya dönen herhangi bir sakınca yoktur. Çünkü basit ve düşük eşyalar aynaya yansıyabilir ve böylece ayna o eşyalara yaklaşır ve onları kuşatır.

Aralarındaki bu ilişki sebebiyle aynaya herhangi bir noksanlık gelmez ve kendisinde bir düşüklük görülmez. Çünkü aynanın bu-

lunduğu mertebede o eşyanın adı ve alâmeti yoktur ki onların sıfatları aynada herhangi bir etki yapsın.

Sonuç olarak, Hak Sübhânehû âlemi his ve vehim mertebesinde yaratıp bu mertebeyi sâbit ve muhkem kılmak istediğinde, varolanla ilgili olan eserleri ve hükümleri bu mevhuma uyguladı. Bundan dolayı, mevhum olan yakınlık ve kuşatmayı mevcûd olan yakınlık ve kuşatma gibi sâbit kıldı. Onları da doğru olan hükümlerden kıldı.

Görülmez mi ki, hâriçteki güzel sûreti görmek, lezzet almaya ve alâka duymaya sebep olduğu gibi, aynada yansıyıp vehmî bir varlık edindiğinde o sûret de lezzet almaya ve alaka duymaya sebep olmaktadır. Halbuki birinci sûret mevcut iken ikincisi mevhûmdur. Tesirin meydana gelmesinde, alaka uyandırmakta ikisi de ortaktır.

Allah Sübhânehû'nun lütfuyla mevhumun, hükümlerin gerçekleşmesinde mevcûdla ortaklığı olduğu için mevcûdda olduğu gibi mevhum üzerine de eserler terettüp edince mahrum olan mevhumun, mevcuttan bir takım arzuları ve beklentileri zuhûr etti. Böylece kendisine, mevcudla birleşme ve ona yakın olma nimetine kavuşacağına dair muştular verildi.

"Nimet sahiplerine kutlu olsun kavuştukları nimetler,
Miskin aşık ise yudum yudumu içtiği."

"Bu Allah'ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir."[64]

Bilmek gerekir ki, zikredilen bu mânânın dışında kalan bütün yakınlık ve birleşme tasavvurları ve anlayışları, içlerinde mutlaka teşbih ve tecsimden bir şeyler bulundururlar. Ancak teşbih ve tecsime iman edip keyfiyetleriyle meşgul olmazlarsa ve onları Allah Teâlâ'nın ilmine havâle ederlerse durum farklı olur.

Bu lafızlarla ilgili bir tür açıklama yapmak gerektiğinden dolayı bunları müteşâbihâttan çıkararak mücmel ve müşkil kısmında değerlendirmek uygun olur. Hâlin hakîkatini en iyi bilen Allah Sübhânehû'dur.

[64] Cuma, 4.

KELİME ANLAMI

63. ≺ اَلْمَكْتُوبُ الثَّالِثُ وَالسِّتُّونَ Altmış üçüncü mektup *(Kime gönderilmiştir?)* **اِلَى الْمِيرْ مَنْصُورِ Mir Mansur'a** *(Ne hakkındadır?)* **فِى كَشْفِ سِرِّ الْاِحَاطَةِ وَالْقُرْبِ وَالْمَعِيَّةِ Kuşatma yakınlık ve beraberliğin sırrını açma ki, اَلْكَائِنَةِ لِلّٰهِ تَعَالَى Bunlar Allah içindir وَارْجَاعِ هٰذِهِ Ve bunların nispetini beyan hakkındadır** *(Neye?)* **اِلَى مُجْمَلِ الْكِتَابِ الْكَرِيمِ وَمُشْكِلِهِ Kuran'ın mücmel ve müşkiline. ≻**

اِنَّ الْقُرْبَ وَالْمَعِيَّةَ Yakınlık ve beraberlik وَالْاِحَاطَةَ وَالسَّرَيَانَ Kuşatma ve sirayet etme وَاَمْثَالَهَا Tevhid ve ittihat وَالتَّوْحِيدَ وَالْاِتِّحَادَ Vuslat ve ittisal وَالْوَصْلَ وَالْاِتِّصَالَ Ve bunların benzerleri فِى حَضْرَتِهِ سُبْحَانَهُ Allah Teâlâ hazretleri hakkında *(Nedir?)* وَجَنَابُ قُدْسِهِ جَلَّ مِنْ قَبِيلِ الْمُشْكِلَاتِ وَالشَّطْحِيَاتِ Müşkil ve şatahat kabilindendir شَأْنُهُ مُنَزَّهٌ وَمُبَرَّأٌ Allah Teâlâ münezzeh ve beridir *(Neden?)* مِنَ الْقُرْبِ وَالْمَعِيَّةِ Yakınlık, beraberlik, وَالْوَصْلِ وَالْاِتِّصَالِ Vuslat ve ittisalden *(Hangi?)* اَلَّتِى تَكُونُ مُدْرَكَةً بِفُهُومِنَا Anlayışlarımızla idrak edilen وَمُتَعَقِّلَةً بِعُقُولِنَا Ve akıllarımızla bildiğimiz وَلٰكِنَّ الْقَدْرَ الَّذِى اطَّلَعْنَا عَلَيْهِ Fakat bizim vakıf olduğumuz miktar *(Ne zaman?)* فِى آخِرِ الْاَمْرِ İşin sonunda (şudur) ki, اَنَّ هٰذَا الْقُرْبَ وَغَيْرَهُ Bu yakınlık ve diğer haller شَبِيهٌ بِالْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ الْحَاصِلَيْنِ Meydana gelen yakınlık ve ittisale benziyor *(Neredeki?)* بَيْنَ الْمِرْآةِ Ayna ile وَبَيْنَ الصُّورَةِ الْمُتَوَهَّمَةِ فِيهَا Onda vehmedilen suret arasındaki اَلَّذِى هُمَا Ki, bu ayna ile ondaki suret مِنْ قَبِيلِ قُرْبِ الْمَوْجُودِ وَاتِّصَالِهِ Mevcudun yakınlık ve ittisali türündendir *(Neye?)* بِالْمَوْهُومِ Mevhuma وَحَيْثُ اَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ مَوْجُودٌ حَقِيقِيٌّ Allah Teâlâ hakiki mevcut olduğundan وَالْعَالَمَ مَخْلُوقٌ فِى مَرْتَبَةِ الْحِسِّ وَالْوَهْمِ Ve alem his ve vehim mertebesinde yaratıldığından يَكُونُ الْقُرْبُ وَالْاِتِّصَالُ بَيْنَ الْوَاجِبِ وَالْمُمْكِنِ Vacip ve mümkün arasındaki yakınlık ve ittisal olur *(Ne olur?)* مِنْ قَبِيلِ قُرْبِ الْمَوْجُودِ وَاتِّصَالِهِ Mevcutun yakınlık ve ittisali kabilinden *(Neye?)* بِالْمَوْهُومِ Mevhuma وَلَا يَعُودُ مِنْ هٰذَا الْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ Bu manadaki yakınlık ve ittisalden

gelmez *(Kime?)* اِلَى جَنَابِ قُدْسِهِ تَعَالَى Allah Teâlâ'ya *(Ne gelmez)* مَحْذُورٌ Bir sakınca اَصْلاً Kesinlikle فَاِنَّ اْلاَشْيَاءَ الْخَسِيسَةَ قَدْ تَنْعَكِسُ Çünkü değersiz eşyalar yansır قُرْبٌ وَاِحَاطَةٌ بِهَا *(Nereye?)* فِى الْمِرْآةِ Aynaya وَيَحْصُلُ لِلْمِرْآةِ Ve aynaya hasıl olur *(Ne?)* O eşya ile yakınlık ve kuşatma وَلاَ يَتَطَرَّقُ اِلَى الْمِرْآةِ Ama aynaya arız olmaz *(Ne?)* نَقْصٌ Bir noksanlık اَصْلاً Kesinlikle وَلاَ تُرَى فِيهَا Ve aynada görülmez *(Ne?)* خِسَّةٌ Bir düşüklük قَطْعًا Kesinlikle فَاِنَّهُ لاَ اسْمَ لِتِلْكَ اْلاَشْيَاءِ Çünkü o şeylerin adı yoktur *(Nerede?)* فِى الْمَرْتَبَةِ الَّتِى فِيهَا الْمِرْآةُ Aynanın bulunduğu mertebede وَلاَ رَسْمَ Ve resmi de yoktur ki, حَتَّى تُؤَثِّرَ فِيهَا صِفَاتُهَا Taki eşyanın sıfatları aynaya tesir etsin غَايَةُ مَا فِى الْبَابِ Hasıl-ı kelam: اَنَّ الْحَقَّ سُبْحَانَهُ لَمَّا خَلَقَ الْعَالَمَ Allah Teâlâ alemi yaratınca *(Nerede?)* فِى مَرْتَبَةِ الْحِسِّ وَالْوَهْمِ His ve vehim mertebesinde وَاَرَادَ Ve isteyince *(Neyi?)* اَنْ يُثْبِتَ هٰذِهِ الْمَرْتَبَةَ Bu mertebeyi sabit وَيُحْكِمَ Ve sağlam kılmayı اَجْرَى Uyguladı *(Neyi?)* اْلاَحْكَامَ وَاْلآثَارَ الْمُتَرَتِّبَةَ عَلَى الْمَوْجُودِ Mevcutla ilgili eser ve hükümleri *(Neye uyguladı?)* عَلَى هٰذَا الْمَوْهُومِ Bu mevhuma وَلِهٰذَا اَثْبَتَ Bundan dolayı da ispat etti *(Neyi?)* اَلْقُرْبَ وَاْلاِحَاطَةَ الْمَوْهُومَيْنِ Vehmi olan yakınlık ve kuşatmayı وَجَعَلَهُمَا *(Nasıl?)* كَالْقُرْبِ وَاْلاِحَاطَةِ الْمَوْجُودَيْنِ Vucudi olan yakınlık ve kuşatma gibi Ve ikisini yaptı *(Neden?)* مِنَ اْلاَحْكَامِ الصَّادِقَةِ Doğru hükümlerden اَلاَ تَرَى Görmez misin ki, اَنَّ رُؤْيَةَ الصُّورَةِ الْجَمِيلَةِ فِى الْخَارِجِ Hariçte güzel suretler görmek كَمَا اَنَّهَا مُسْتَلْزِمَةٌ Nasıl ki gerektirir *(Neyi?)* لِلْاِلْتِذَاذِ وَحُصُولِ الْعَلاَقَةِ Lezzet almayı ve alaka kurmayı مُوجِبَةٌ لِلْاِلْتِذَاذِ وَالْعَلاَقَةِ كَذٰلِكَ تِلْكَ الصُّورَةُ İşte böylece bu suret de Lezzet almayı ve alaka kurmayı gerektirir *(Ne zaman?)* حِينَ انْعِكَاسِهَا فِى الْمِرْآةِ Aynaya yansıdığında وَحُصُولِ الثُّبُوتِ الْوَهْمِىِّ لَهَا فِيهَا Ve suret için aynada vehmi bir varlık hasıl olduğunda مَعَ اَنَّ الصُّورَةَ اْلاُولَى مَوْجُودَةٌ Halbuki ilk suret mevcut وَالثَّانِيَةَ مَوْهُومَةٌ İkinci suret ise vehmidir وَفِى حُصُولِ اْلاَثَرِ Ve esirin oluşması hususunda بَيْنَهُمَا شِرْكَةٌ İki arasında bir ortaklık vardır وَلَمَّا حَصَلَتْ لِلْمَوْهُومِ Mevhuma hasıl olunca *(Ne ile?)* شِرْكَةٌ مَعَ الْمَوْجُودِ *(Ne hasıl olunca?)* بِكَرَمِ اللّٰهِ تَعَالَى Allah'ın ihsanıyla

Mevcutla bir ortaklık *(Nerede?)* فِي تَرَتُّبِ الْاَحْكَامِ Hükümlerin gerçekleşmesinde تَرَتُّبِهَا عَلَى Ve hükümler mevhuma gelince *(Nasıl?)* وَتَرَتَّبَتِ الْآثَارُ عَلَى الْمَوْهُومِ Mevcuda geldiği gibi اِنْبَعَثَتْ فِي الْمَوْهُومِ الْمَحْرُومِ Mahrum olan الْمَوْجُودِ mevhumda zuhur etti *(Ne?)* اَطْمَاعٌ وَرَجَايَا مِنَ الْمَوْجُودِ Mevcuttan bir takım arzu ve beklentiler وَحَصَلَتْ لَهُ Ve mevhum için hasıl oldu *(Ne?)* بِشَارَاتُ حُصُولِ دَوْلَةِ الْقُرْبِ وَالْاِتِّصَالِ İttisal ve yakınlık nimetinin hasıl olacağı müjdeleri *(Neye ittisal ve yakınlık?)* بِالْمَوْجُودِ Mevcuda ﴿شِعْرٌ﴾ Şiir:

وَلِلْعَاشِقِ Nimet sahiplerine afiyet olsun *(Ne?)* نَعِيمُهَا Nimetleri هَنِيئًا لِاَرْبَابِ النَّعِيمِ الْمِسْكِينِ Miskin aşağı da vardır *(Ne?)* مَا يَتَجَرَّعُ Yudum yudum içtiği.

وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ Bu Allah'ın lütfudur يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ Onu dileğine verir ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ الْعَظِيمِ Allah büyük lütuf sahibidir يَنْبَغِي اَنْ يُعْلَمَ Bilinmesi gerekir ki, اَنَّ الْقُرْبَ وَالْاِتِّصَالَ Yakınlık ve ittisal كُلَّمَا تُصُوِّرَا وَتُعُقِّلَا Her düşünülüp akledildiğinde *(Nasıl?)* بِغَيْرِ الْمَعْنَى الَّذِي ذُكِرَ Zikredilen mananın dışında bir şeyle لَا يَكُونَانِ Olamazlar *(Nasıl?)* مِنْ غَيْرِ تَشْبِيهٍ وَتَجْسِيمٍ Teşbihsiz ve tecsimsiz اِلَّا اَنْ يُؤْمِنُوا بِهِمَا Ama bu ikisine iman etmeleri وَلَمْ يَشْتَغِلُوا بِكَيْفِيَّتِهِمَا Keyfiyetleriyle meşgul olmamaları وَيُفَوِّضُوهُمَا Ve bu ikisini havale etmeleri böyle değildir *(Neye havale etmeleri?)* اِلَى عِلْمِ اللّٰهِ تَعَالَى Allah'ın ilmine وَحَيْثُ لَحِقَ بِهٰذِهِ الْاَلْفَاظِ Bu tür lafızlara bitiştiği için *(Ne?)* نَوْعُ بَيَانٍ Bir tür açıklama سَاغَ اَنْ نُخْرِجَهَا Bizim bu lafızları çıkarmamız caiz oldu *(Nereden?)* مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ Müteşabihattan *(Daha ne caiz oldu?)* وَنُلْحِقَهَا Ve bu lafızları eklememiz *(Neye?)* بِالْمُجْمَلِ اَوِ الْمُشْكِلِ Mücmel veya müşkile وَاللّٰهُ سُبْحَانَهُ اَعْلَمُ Allah Teâlâ en iyi bilendir *(Neyi?)* بِحَقِيقَةِ الْحَالِ Durumun hakikatini…